

תקציר

האם התרגום הסימולטני משמש כחלון לפענוח התהליכים המתרחשים בקופסא השחורה? על-מנת לענות על שאלה זו מתמקדת העבודה הנוכחית במבעים המשקפים נקיטת החלטה, קרי – תיקונים עצמיים ובמשתנים המשפיעים על הפקתם. המחקר בא לבדוק ביטויים לשוניים המופקים בתהליך התרגום הסימולטני והמצביעים על ביצוע תיקון עצמי של המתורגמן. מטרתו המרכזית של המחקר היא לזהות דפוסים שכיחים של תיקונים עצמיים, לאתר את הגורמים להם ולנתח את המאפיינים הלשוניים שלהם.

המסגרת המושגית של העבודה

המחקר מעוגן במסגרת המושגית של חקר הבלשנות השימושית המדגיש את הדפוסים הלשוניים המפיקים משתמשי השפה בתוך הקשר מסוים, של חקר הבלשנות הכללית המדגיש את הדפוסים הלשוניים המפיקים משתמשי השפה בכלל, ושל חקר התרגום הסימולטני המדגיש את התנאים המשפיעים על איכות התרגום. בבסיס המחקר קיימת ההנחה, כי תרגום סימולטני הנו עיסוק בו מופקים דפוסים לשוניים האופייניים לפעולת התרגום עצמה והנגרמים מעצם העברת מסר משפת מקור לשפת יעד ועל כן העבודה יונקת מהספרות הענפה העוסקת בחקר הבלשנות השימושית ובחקר התרגום הסימולטני.

בהסתמך על הספרות נטען כי שלושה תנאי יסוד מטיביעים את חותמם על דפוסי הפקת התיקונים העצמיים במהלך התרגום הסימולטני: ראשית, שפת המקור בה קולט המתורגמן את המסר. שנית, שפת היעד אליה מתרגם המתורגמן את המסר. ושלישית, כיווניות התרגום, כלומר, האם המתורגמן מתרגם לשפת אמו או לשפתו השנייה.

שאלות המחקר

מטרת המחקר הנה לתעד ולנתח את התיקונים העצמיים המופקים במהלך תרגום סימולטני בין השפות עברית ואנגלית, בעזרת תיאור כמותני ואיכותני של הנתונים. בהתבסס על הספרות העוסקת בתיקונים עצמיים, נשאלו השאלות הבאות:

1. בתחום התיקונים העצמיים:

- א. מהי התפלגות סוגי התיקונים העצמיים בתרגום הסימולטני בין השפות עברית ואנגלית?
- ב. מהי התפלגות אורך יחידות התיקונים העצמיים בתרגום הסימולטני?

2. בתחום הכיווניות:

- א. האם מתורגמנים המתרגמים לשפת האם יפיקו פחות תיקונים עצמיים באופן כללי?
- ב. האם קיימת העדפה כמותית כלשהי בהפקת סוגים מסוימים של תיקונים עצמיים אצל מתורגמנים המתרגמים לתוך שפת אדם?

- ג. באיזו מידה תלוי אורך יחידת התיקון בשפת האם?

3. בתחום שפת היעד:

- א. באיזו מידה תלויה שכיחות סוגי התיקונים העצמיים בשפת היעד?
- ב. באיזו מידה תלוי אורך יחידת התיקון בשפת היעד?

שיטת המחקר

המחקר בוחן קורפוס של 690 דקות של תרגום סימולטני מתוך 16 תרגומים בין עברית ואנגלית שבוצעו על-ידי תשעה מתורגמנים מקצועיים. ניתוח הקורפוס המורכב מ-758 תיקונים עצמיים התאפשר על-ידי תענוק קפדני של יחידות לשוניות של הברה, מילה ומשפט שהיוו חזרה על הנאמר בווריאציה או החלפתו בהברה, מילה או משפט אחר.

כלי המחקר

הכלי שפותח לצורך מחקר זה הנו תהליך מיון ל-13 קטגוריות שאותרו על-פי סוגלים שהוגדרו מראש המבוססות על הספרות המחקרית בתחום הבלשנות הכללית (למשל: התאמת מין ומספר) ובתחום הפסיכו-בלשנות (למשל: הפקת מילה מאותו שדה סמנטי), ומותאמת לנתונים שעלו בקורפוס. סכימת הקידוד ייחודית לתרגום סימולטני בכלל, ולתרגום סימולטני בין עברית ואנגלית בפרט, והיא יכולה להוות בסיס למחקרים השוואתיים בתחום חקר התיקונים העצמיים בתרגום הסימולטני. הסכימה שימשה בסיס לניתוח כמותני הבוחן את השכיחויות של סוגי התיקונים העצמיים על פי כיווניות ושפת היעד, כמו גם לניתוח איכותני הבוחן את התיקון העצמי בתוך ההקשר הלשוני בו הוא הופק.

ממצאי המחקר העיקריים

- מבט על סוגי התיקון העצמי הנפוצים ביותר במהלך התרגום הסימולטני בין עברית ואנגלית מצביע על שכיחות גבוהה של תיקונים עצמיים מסוג ניסוח מחדש, שימוש במילים אחרות מאותו שדה סמנטי ופונולוגיה. כל אחד מסוגים אלה היווה 15%, 30%, ו-8% בהתאמה. כל שאר הסוגים שאותרו נעו בין 2% ל-6%.
- רוב רובם של התיקונים העצמיים מופקים בתרגום לשפת האם (75%), כלומר, כשהמתורגמן מתרגם כששפת הנאום היא שפתו השנייה ושפת היעד אליה הוא מתרגם היא שפתו הראשונה, הוא מפיק פי שלושה תיקונים עצמיים יותר מאשר במקרים בהם שפת הנאום היא שפתו הראשונה ושפת היעד אליה הוא מתרגם היא שפתו השנייה. תופעה זו מצביעה על מגמה בולטת של המתורגמנים לא להיות שבעי רצון עם המבע הראשון שהם מפיקים בתרגום לשפת אמם ולהפיק, כתוצאה מכך, תיקונים עצמיים תכופים יותר.
- מבט בוחן על הפקת תיקונים עצמיים לסוגיהם כמשתנה תלוי שפת יעד מראה כי רוב רובו של המיון חופף בתרגום לשפת היעד עברית ובתרגום לשפת היעד אנגלית, אם כי, תיקונים פונולוגיים שכיחים יותר בתרגום לשפת היעד אנגלית ותיקונים של מילים בנרדפות להן שכיחים יותר בתרגום לשפת היעד עברית.
- בדיקת אורך יחידת התיקון כמשתנה התלוי בשפת היעד מצביעה על שכיחות גבוהה של תיקונים מיידיים, בהם ממיר המתורגמן מילה או הברה שהפיק באחרת ללא הפקת מילים נוספות בין ההבעה הראשונית לבין הבעת התיקון העצמי, בתרגום לשפת היעד עברית, ועל שכיחות גבוהה של תיקונים לאחור לשם שינוי מבנה העץ התחבירי בתרגום לשפת היעד אנגלית.

- תיקונים עצמיים כפולים רווחים מאוד בתרגום לשפת האם ובתרגום לשפת היעד עברית. עניין מיוחד מצא המחקר בבדיקת התיקונים העצמיים הכפולים בסוגי התיקונים העצמיים. בעוד שבתחילה, על פניו, נראה היה כי תיקונים עצמיים כפולים, המהווים כמעט עשירית מסך התיקונים העצמיים, יתפלגו בצורה שווה בין סוגי התיקונים העצמיים, הרי שבדיקה מדוקדקת של תופעה זו גילתה תופעה מעניינת ובה מפיקים המתורגמנים תיקונים עצמיים כפולים בשליש מהמקרים בתיקוני ניסוח מחדש הכרוכים בשינוי המסר של שפת היעד או בשינוי פריטי העץ התחבירי של המשפט שהופק. בכל שאר סוגי התיקונים העצמיים מגיעה שכיחות התיקונים העצמיים הכפולים לכדי עשירית בלבד.
- הפקת ביטויי עריכה בצמידות להפקת תיקונים עצמיים קשורה לסוגי התיקונים העצמיים המופקים. שליש מביטויי העריכה מופקים בצמידות לתיקונים עצמיים בהם מפיק המתורגמן מילים מאותו שדה סמנטי כשבכל שאר סוגי התיקונים העצמיים מופקים ביטויי עריכה בעד כחמישית מהמקרים. נתון זה מרמז על חומרתם של "טעויות" מסוג הפקת מילים מאותו שדה סמנטי בעיני המתורגמן הנאלץ "להתנצל", בצורה זו או אחרת, על הפקת הטעות לפני שהוא מפיק את התיקון העצמי. כלומר, הצורך בהפקת תיקונים עצמיים המתבטא, ברוב המקרים, בהפקת התיקון העצמי על-ידי חזרה בשינוי קל או מלא של מבע שהופק בלבד, מלווה בעשירית מהמקרים בהפקת ביטויי עריכה ששליש מהם מופק בתיקונים עצמיים של הפקת מילה מאותו שדה סמנטי. תופעה זו מתבטאת בהפקת מילת התנצלות כמו "סליחה" או ביטוי פחות שקוף של התנצלות כמו "או" מבלי, כמובן, שתהיה לזה מקבילה במסר שהופק בשפת המקור.
- ניתוח איכותני של הנתונים מבליט את ההקשרים המשפיעים על הפקת התיקונים העצמיים לסוגיהם במהלך התרגום הסימולטני. ניתוח איכותני של תיקונים עצמיים מסוג תיקוני טעות אובייקטיבית מצביע על חמישה הקשרים בולטים: מילים והיפוכן; מספרים; שמות פרטיים, כיוונים גיאוגרפיים; שמות של ארצות; המרת מילים בצורת הרבים עם צורת היחיד ולהיפך; והמרה בין מילים שיש בהן יחס של חלק מתוך השלם (כמו "חודשים" ו"שנים"), המגבירים את שכיחות הפקת התיקונים העצמיים מסוג זה.

לסיכום,

במחקר זה מוצג ניתוח כמותני ואיכותני של תיקונים עצמיים שהופקו במהלך תרגום סימולטני בין השפות עברית ואנגלית מתוך כוונה לזהות דפוסים שכיחים של תיקונים עצמיים, לאתר את הגורמים להם ולנתח את המאפיינים הלשוניים שלהם על-מנת ללמוד ולהבין מאפיינים לשוניים ופסיכו-בלשניים הכרוכים בעבודת התרגום הסימולטני. עבודה זו ממחישה עד כמה התרגום הסימולטני הנו תהליך ייחודי ואינטנסיבי המורכב מהיבטים שונים של הפעילות הקוגניטיבית והלשונית של המתורגמן. הממצאים המצביעים על השפעת משתנה הכיווניות, השפעת משתנה שפת היעד, והשפעת ההקשרים הלשוניים על סוגי התיקונים העצמיים משקפים תהליכים בלשניים ופסיכו-בלשניים גם יחד, המשפיעים על התוצר הסופי שמספק המתורגמן במהלך התרגום הסימולטני. תופעת הפקת תיקונים עצמיים במהלך התרגום הסימולטני נובעת מאופיו של מקצוע זה החותר למקצועיות, לדיוק,

לבהירות ולקישוריות מיטבית און-ליין, והיא מזמינה התייחסות מחודשת לנושא בתכניות הקיימות להוראת התרגום הסימולטני.

תרומת המחקר

מבחינה תיאורטית – ממצאי המחקר יוסיפו נדבך על גוף הידע של התרגום הסימולטני תוך מבט על תיקונים עצמיים בין השפות עברית ואנגלית. עד כה לא נעשה ניסיון שיטתי לבדוק באופן כמותני ואיכותני את סוגיית הפקת התיקונים העצמיים בתרגום סימולטני בין עברית ואנגלית, אם כי, ישנם מחקרים ספורים הבודקים סוגיה זו בין שפות אחרות, ומחקרים מעטים יותר הבודקים את התופעה בקרב מתורגמנים מקצועיים, ובאלה מהווה המחקר הנוכחי מחקר חלוץ, המשמש מנוף למחקרי המשך בתחום זה.

מבחינה מתודולוגית – העבודה מציעה קטגוריזציה שנוצרה לצורך סיווג התיקונים העצמיים שהופקו בתרגום סימולטני בין עברית ואנגלית בקרב מתורגמנים מקצועיים. הקטגוריות שאותרו נלקטו, זו הפעם הראשונה, מספרות התרגום הסימולטני, הבלשנות הכללית, הבלשנות השימושית, הפסיכו-בלשנות והנירו-בלשנות העוסקות, רובן ככולן, בהפקת תיקונים עצמיים. קיבוץ הקטגוריות בעבודה אחת יכול להוות בסיס למחקרים נוספים בתחום התרגום הסימולטני (למשל, השוואה של דפוסי תיקונים עצמיים בין זוגות שונים של שפות, השוואה של דפוסי תיקונים עצמיים בקרב מתורגמנים מקצועיים ומתורגמנים מתלמידים וכדומה).

בתחום הכשרת מתורגמנים – עבודה זו יכולה להוות בסיס לבניית תכנית להוראת התרגום הסימולטני בה יודגש הצורך להימנע מלהפיק תיקונים עצמיים – תופעה המצביעה על חוסר ביטחון של המתורגמן ויוצרת תחושה של תרגום "כבד" יותר המשפיעה על איכות התרגום. ממצאי המחקר יכולים לשמש כר נרחב לרפלקציה, אמות מדידה ושיפור בתחום התיקונים העצמיים במהלך התרגום הסימולטני.